

Ἡ εξέλιξη τῆς ἱστορίας τοῦ πανεπιστημίου

Charles B. Schmitt*

* Διευθυντής σύνταξης τοῦ περιοδικοῦ *History of Universities*, The Warburg Institute, Woburn Square, London.

Μετά τήν ἰδρυση τῶν πρώτων δυτικοευρωπαϊκῶν πανεπιστημίων, τόν 12ο καί 13ο αἰώνα, τά ἱδρύματα αὐτά ἐξελίχθηκαν γοργά σέ ἐπιρροή καί σπουδαιότητα. Ἀκόμη καί σέ ἐποχές, ὅπως, γιά παράδειγμα, στή διάρκεια τοῦ τέλους τοῦ 17ου καί τοῦ 18ου αἰώνα, ὅπου τά πανεπιστήμια δέν ἐπαιζαν κεντρικό ρόλο στίς κυριότερες πνευματικές ἐξελιξεις σέ σχέση μέ ἄλλες περιοδούς, ὥστόσο παρέμειναν σέ διακεκριμένη θέση.

Στή διάρκεια τῆς ἱστορίας τους ὑπῆρξαν περίοδοι ἀλματώ-

δους ἀνάπτυξης –τόσο μέ τήν ἰδρυση καινούριων πανεπιστημίων ὅσο καί μέ τήν αὔξηση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν φοιτητῶν–, ἀλλά στά χρόνια μετά τόν Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο τά πανεπιστήμια ὅλων τῶν χωρῶν γνώρισαν τή μεγαλύτερη καί σταθερότερη ἀνάπτυξή τους.

Ἄν καί ἡ μελέτη τῆς ἱστορίας τῶν πανεπιστημίων δέν εἶναι σημαντικό πεδίο ἔρευνας, ὥστόσο καταλαμβάνει μιά ἀξιοπρεπή θέση ἀνάμεσα στούς κλάδους τῆς ἱστορίας σέ πολλές χώρες.

Ἀπό τήν ἐποχή τοῦ Antonio Riccobono, ὁ ὁποῖος ἔγραψε τό ἱστορικό τοῦ πανεπιστημίου τῆς Πάντοδας στό τέλος τοῦ 16ου αἰώνα, ὑπῆρξε μεγάλο ἐνδιαφέρον γιά τήν ἱστορία τῶν πανεπιστημίων. Τούς ἐπόμενους δύο αἰῶνες, μελετητές ὅπως οἱ Fu Boluay, Wood, Facciolati, Goujet, καί Fabroni προώθησαν τήν προσπάθεια αὐτή. Ἡ πιό συστηματική μελέτη τοῦ θέματος ἀρχισε τόν 19ο αἰώνα, ὅταν ὑπῆρξαν διάφορες προσπάθειες γιά τή δημοσίευση τῶν παλαιότερων καί τῶν πιό σημαντικῶν ντοκουμέντων γιά τά ἀρχαιότερα καί πιό σημαντικά πανεπιστήμια. Τό μεγάλο αὐτό ἐνδιαφέρον συνεχίσθηκε καί τόν εἰκοστό αἰώνα, ἂν καί ἡ ἔντασή του μειώθηκε κατά τή διάρκεια τοῦ Δεύτερου Πα-

γκόσμιου Πόλεμου και μετά. Ωστόσο, από το 1939 υπήρχε ήδη ένας μεγάλος αριθμός ντοκουμέντων που αποτελούνταν από τὰ ρότουλι (καταστάσεις με όνόματα καθηγητών), καταστάσεις με όνόματα έγγεγραμμένων φοιτητών, αντίγραφα διπλωμάτων και καταστατικά, καθώς και ένας μεγάλος αριθμός ενδιαφερόντων σύνθετων ιστορικών ορισμένων ιδρυμάτων.

Τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρήθηκε μία ανανέωση του ενδιαφέροντος για τή μελέτη της ιστορίας των πανεπιστημίων. Οι περισσότερες εργασίες ακολουθούν την καθιερωμένη γραμμή της μελέτης ενός συγκεκριμένου πανεπιστημίου για εθνικιστικούς λόγους. Έχουν εμφανισθεί πολλοί τόμοι που αναφέρονται στις επετείους διαφόρων πανεπιστημίων, όπως των Louvain (1425), Copenhagen (1475), Tübingen (1477), Uppsala (1477), Marburg (1527), ή Leiden (1575), ή ακόμη πιο πρόσφατα έπεταιοι του πανεπιστημίου του Liverpool (1881) και αρκετών καναδικών πανεπιστημίων που ιδρύθηκαν μέσα στον τελευταίο αιώνα. Κατά το 1983 προετοιμάζεται μία συνάντηση για τόν έορτασμό της ίδρυσης του πανεπιστημίου του Edinburgh (1583), και πολύτομα ιστορικά διαφόρων πανεπιστημίων όπως της 'Οξφόρδης, ο πρώτος τόμος του οποίου θά εκδοθεί σέ ένα ή δύο χρόνια. Άρκετά πανεπιστήμια έχουν περιοδικά που αφιερώνονται στην ιστορία τους, αν και μερικά τοπικιστικού και μέτριου χαρακτήρα, όπως τό *Quaderni per la storia dell' Università di Padova* (1968 f.) που έχουν αποδειχθεί σοβαρές επιστημονικές εκδόσεις. Μερικές πολύτομες συλλογές αρχείων άρχισαν νά εκδίδονται ξανά μετά από άρκετά χρόνια διακοπής και, πράγμα που είναι ένθαρρυντικό, ένας αριθμός καινούριων προσπαθειών ξεκίνησε πρόσφατα, συνήθως με τή μορφή της ηλεκτρονικής συλλογής και έκδοσης πληροφοριών. Οι πιο πρόσφατες που αξίζει νά υπομνησθούν είναι του Α. F. Verde, *Lo Studio Fiorentino, 1473-1503* (1973 f.) και R. Del Gratta et al., *Acta graduum Academiae Pisanae* (1980). Μία διαφορετική συλλογή, αλλά εξίσου σημαντική, είναι ή πολύτομη *Bibliographie de l' istoire des universités françaises des origines à la Revolution* (1978 f.) του S. Guenée.

Μέχρι σήμερα ή ιστορία των πανεπιστημίων παρέμεινε ένας τομέας δράσης του ιστορικού ενός συγκεκριμένου ιδρύματος. Αυτό είναι αναγκαίο για ένα ορισμένο επίπεδο της μελέτης, μία και δέν θά μπορούσε νά δημοσιευτεί ο μεγάλος όγκος των αρχείων και άλλων ντοκουμέντων που συσσωρεύθηκαν με τὰ χρόνια και σώζονται σά αρχεία των πανεπιστημίων, αλλά και ή συγκριτική μελέτη της ιστορίας πανεπιστημίων είναι επίσης ενδιαφέρουσα. Έτσι, οι περισσότερες μελέτες της ιστορίας των πανεπιστημίων γράφτηκαν προβάλλοντας πάντοτε μία έσωτερική όψη του ιδρύματος, από τὰ τείχη του οποίου δέ μπόρεσαν νά ξεφύγουν οι ιστορικοί έρευνητές και νά συγκρίνουν άλλα πανεπιστήμια. Τό αποτέλεσμα ήταν μία περιορισμένη πανεπιστημιακή ιστορία που συνήθως παρουσιάζεται χωρίς νόημα σά νά βρίσκεται στό κενό. Άν και ή μόνη συνθετική ιστορία παραμένει τό έργο του S. d' Irsay *Histoire des universités françaises et étrangères des origines à nos jours* (1933-35), υπάρχουν άρκετές ένδείξεις ότι οι νεότεροι ιστορικοί πλησιάζουν τό θέμα τους από ευρύτερη σκοπιά.

Εκτός από τις δημοσιεύσεις διαφόρων πρόσφατων πρακτικών διεθνών συνεδρίων, υπάρχει και τό ξεκίνημα της έκδοσης *Bibliographie internationale de l' istoire des universités* (1973 f.).

Επίσης, μία ενδιαφέρουσα ώθηση για νέες εργασίες και ανταλλαγής απόψεων στον τομέα της έρευνας ήταν ή έκδοση *The History of European Universities. Work in Progress and Publications* (1977 f.), επιμέλεια J. M. Fletcher, που αποτελεί τή βιβλιογραφική πηγή για κάθε τρέχουσα εργασία, σ' έναν τομέα που παραδοσιακά ήταν διασκορπισμένος και δύσκολος στην όργάνωσή του. Πρόσφατα εμφανίστηκαν δύο περιοδικά που αφιερώνονται στό γενικό θέμα της πανεπιστημιακής ιστορίας. Συγκραταλέγονται δέ σά άλλα περιοδικά που είναι αφιερωμένα γενικά στην ιστορία της εκπαίδευσης όπως *History of Education Quarterly*, *Historia Paedagogica*, και *History of Education*. Τό πρώτο περιοδικό *History of Higher Education Annual* (1981 f.) εκδίδεται στις ΗΠΑ με άρχισυντάκτη τόν Δρ. Alan Karp (Teachers College, Columbia University, New York, New York 10027). Είναι αφιερωμένο κυρίως στην ιστορία της ανώτατης παιδείας κατά τή διάρκεια του 19ου και 20ου αιώνα. Τό δεύτερο νέο περιοδικό, και στην πραγματικότητα τό πρώτο που είναι αφιερωμένο στό θέμα μας, είναι τό *History of Universities* (1981 f.), που εκδίδεται στη Μ. Βρετανία με άρχισυντάκτη τόν υπογράφοντα. Τό περιοδικό δημοσιεύει εργασίες που άφορούν τήν ιστορία της ανάπτυξης, δομής και διδασκαλίας ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης, περιλαμβανομένων ακαδημιών και εξειδικευμένων κολεγίων. Τό περιοδικό *History of Universities* δημοσιεύει κυρίως εργασίες για ευρωπαϊκά και άμερικανικά πανεπιστήμια πριν από τό 1940. Δίνει προτεραιότητα σέ εργασίες που άφορούν τή συγκριτική ιστορία άρκετών ιδρυμάτων και έχει ως σκοπό του νά ένθαρρύνει τή μελέτη της ιστορίας της ανώτατης εκπαίδευσης με όσο τό δυνατό ευρύτερο κοινωνικό, γεωγραφικό και πνευματικό περιεχόμενο. Για νά τονισθεί ο διεθνισμός οι εργασίες δημοσιεύονται σά Άγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά, Ιταλικά και Ισπανικά.

Πιστεύω ότι με τις τελευταίες αυτές εξελίξεις ή ιστορία των πανεπιστημίων βρίσκεται σέ μία άρκετά έποικοδομητική κατάσταση. Ωστόσο, είναι ένα πεδίο μελέτης που μόλις τώρα άρχισε ή έκμετάλλευσή του σά μία πλούσια πηγή πληροφόρησης όχι μόνο για τήν πνευματική ιστορική της άξία, αλλά και για διάφορες πλευρές της θεσμικής και κοινωνικής ιστορίας, καθώς και της ιστορίας της επιστήμης. Έτσι, όλο και πιο πολύ οι ιστορικοί άντιλαμβάνονται τόν άνεκτίμητο πλούτο ντοκουμέντων και άλλου, άνεκμετάλλετου μέχρι σήμερα, άρχαιακού ύλικού που βρίσκεται καταχωνιασμένο σά αρχεία και τις βιβλιοθήκες.